

**TOSHKENT DAVLAT SHARQSHUNOSLIK
UNIVERSITETI**

**SHARQ FALSAFASI VA GERMENEVTIKA
KAFEDRASI**

**"SHARQ ALLOMALARI YOZMA
MEROSINING ILMIY, FALSAFIY,
MA'NAVIY TAFAKKURDAGI O'RNI"**

**RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY
ANJUMANI MATERIALLARI**

TOSHKENT - 2025

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR
VAZIRLIGI
TOSHKENT DAVLAT SHARQSHUNOSLIK
UNIVERSITETI**

**SHARQ ALLOMALARI YOZMA MEROSINING
ILMIY, FALSAFIY, MA’NAVIY
TAFAKKURDAGI O‘RNI**

**Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi
materiallari**

Toshkent – 2025

**SHARQ ALLOMALARI YOZMA MEROSINING ILMIY, FALSAFIY, MA'NAVIY
TAFAKKURDAGI O'RNI.** Ilmiy maqolalar to'plami. Toshkent:TDShU. 2025. 400 b.

Ushbu ilmiy maqolalar to'plami O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligining 2024-yil 27-dekabrdagi 490-sonli buyrug'ida belgilangan vazifalar ijrosini ta'minlash maqsadida 2025-yil 26-aprelda Toshkent davlat sharqshunoslik universitetida **“Sharq allomalari yozma merosining ilmiy, falsafiy, ma'naviy tafakkurdagi o'rni”** mavzusida Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari asosida tuzilgan.

Mas'ul muharrir:
PhD, dotsent **J.B. Sulaymonov**

Nashrga tayyorlovchi:
PhD. **L.A. To'rayev**

Taqrizchilar:
falsafa fanlari doktori, professor **E.M. Izzetova**
falsafa fanlari doktori, professor **J.S.Ramatov**

Toshkent davlat sharqshunoslik Universitet Kengashi
tomonidan nashrga tavsiya etilgan
(2025-yilning 3-mayda bo'lib o'tgan 9-sonli majlis qarori).

© Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti, 2025.

3. Maurice de Wulf. History of Medieval Philosophy. – London: Forgotten books, 2018.
4. Tafsiri hilol // Shayx Muhammad Sodiq Muhammad Yusuf tafsiri. №3. – Toshkent, 2006.
5. Аристотель. Сочинения в четырех томах. Т.1. Ред. В. Ф. Асмус. – М.: Мысль, 1976.
6. Аристотель. Физика/ пер. Карпов В.П. Т. 4. – М.: Эксмо-Пресс; Харьков: Фолио, 1999.
7. Платон. Тимей / Собрание сочинений в 4-х томах, Т. III. – М.: Мысль, 1990.
8. Сагадеев А. В. Ибн Рушд (Аверроэс). – М.: Мысль, 1973.
9. ابن رشد. فصل المقال فيما بين الحكمة والشريعة من الاتصال (Hikmat va shariat o‘rtasidagi). القاهرة, 2007. (uyg‘unlik haqida risola).

МАҲМУД ЗАМАХШАРИЙ ИЛМИЙ МЕРОСИНИ ТАДҚИҚ ЭТИШ МАСАЛАСИ “РАБИЪ УЛ-АБРОР” АСАРИ МИСОЛИДА

Тўраев Лазиз Абдивали ўғли

Тошкент давлат шарқшунослик университети

Шарқ фалсафаси ва герменевтика кафедраси доценти в.б, PhD.

<https://orcid.org/0000-0003-3666-6229>

Дунё шарқшунослигида шарқ алломаларининг илмий ва маънавий меросини, уларнинг ижодини ва илм-фан тараққиётига қўшган ҳиссаларини ўрганиш ва тадқиқ қилишга бўлган диққат ва эътибор тобора кучаймоқда. Хусусан, шарқ мутафаккирларининг дунёнинг турли олтин фондларида сақланаётган илм-фаннинг турли соҳаларига оид асарлари асосида, қолаверса уларнинг қўлёзмалари устида салмоқли амалий ишлар бажарилмоқда.

Мазкур амалий ишларга Янги Ўзбекистонда ҳам алоҳида эътибор қаратилмоқда. Бу борада Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг 2022 йил 10 февралдаги “Қадимий ёзма манбаларни сақлаш ва тадқиқ этиш тизимини такомиллаштиришга доир қўшимча чора тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ-126-сонли қарори [1] алоҳида аҳамиятга эга. Қарорда, Янги Ўзбекистон тараққиётининг бугунги босқичида улуғ аллома ва мутафаккирларимизнинг кўплаб бебаҳо асарларини, ноёб ёзма манбаларни сақлаш, ўрганиш ва келажак авлодга безавол етказиш борасидаги ишларни янада жадаллаштириш муҳим аҳамият касб этиши, таъкидланган. Шу жиҳатдан шарқ алломалари илмий мероси билан боғлиқ тадқиқотларни бажариш, бу орқали алломаларнинг дунё тамаддунига қўшган улушлари эътироф этиш, буюк аждодларга муносиб авлод учун ҳам қарз ҳам фарздир.

Европа мамлакатларида алломалар меросига анча жиддий эътибор қаратилади, ҳатто шарқ мамлакатлари, хусусан яқин шарқ мамлакатлари олимлари ҳам айнан қадимги қўлёзмалар борасидаги тадқиқотларини Европа илмий марказлари ва илмий ташкилотларида олиб борганлар. Мана шундай марказлар алоҳида IX-XII асрларга оид асарларни ўрганиш учун ташкил

қилинганлигини таъкидлаш зарур. Европа мамлакатларида, хусусан, Буюк Британия, Германия, Фонация, Нидерландия каби мамлакатларида қадимги қўлёзмалар билан боғлиқ илмий изланишлар ва диссертация тадқиқотлари жуда кўп амалга оширилган.

Европа мамлакатларида бундай тадқиқотларнинг кўплиги:

Биринчидан, Европада айниқса, ўрта аср шарқ алломаларнинг асарлари рўйхати келтирилган катта ҳажмли ва йирик каталоглар жуда кўплаб нашр қилинган;

Иккинчидан, қадимги қўлёзмаларнинг кўплаб нусхалари Европанинг турли фондларида сақланаётганлиги билан англашилади;

Учинчидан, ҳар қандай тадқиқотга танқидий ёндашувнинг мавжудлиги, натижада салмоқли илмий тадқиқотларни вужудга келтиради;

Тўртинчидан, ислом илмларига қизиқиш ва бу илмга нисбатан лингвистик, адабий, сиёсий ва тарихий нуқтаи назардан ёндашув бир мунча устунлик қилган;

Бешинчидан, шарқшунослик соҳасининг матнли ва тилшунослик анъаналарига бўлган эътиборнинг кучли эканлиги билан боғлиқдир.

Мазкур сабаблар оқибатида Европа мамлакатларида ўрта аср мусулмон шарқи алломалари асарларининг илмий-танқидий матнлари тузилишга катта эътибор берилган, бундай матнлар асосида кенг қамровли илмий тадқиқотлар ва диссертациялар амалга оширилган. Бу тадқиқотларнинг аксарияти юқорида санаб ўтилган илмий марказларда амалга оширилган.

Шарқ мамлакатларида ўрта аср мусулмон шарқи алломаларининг айниқса, маънавий меросига кўп эътибор қаратилади. Уларнинг асарларини ўрганиш натижасида, инсон камолоти, маънавияти ва маърифатига хизмат қилиши билан боғлиқ бўлган тадқиқотларга алоҳида аҳамият берилади. Шарқда алломалари илмий мероси билан боғлиқ бўлган тадқиқотлар борасида қадимги қўлёзмаларнинг замонавий нашрларига кўп эътибор берилади. Бу замонавий нашрларнинг аҳамияти қуйидагиларда кўриш мумкин:

Биринчидан, қўлёзма ўқишга қийналадиган ёки сулс, насх, настаълиқ каби хат турларини яхши ўзлаштирмаган ёш тадқиқотчиларга асарни ўқиш имконини беради;

Иккинчидан, шарқ, айниқса, яқин шарқ мамлакатларидан нашр қилинган айнан бир қўлёзма асарнинг замонавий нашр бошида, асар муаллифи ҳақида батафсил, ҳаёти, оиласи, ақидаси, илмий мероси, устозлари, шогирдлари каби маълумотлар бериб борилади;

Учинчидан, аксар қўлёзмаларда бугунги кундагидек, ҳаволалар ёки маълум бир атаманинг маъноси ҳақидаги маълумотлар келтирилмайди, айнан замонавий нашрларнинг аксарида, алломалар қандай асардан фойдаланганликлари, атамаларнинг изоҳлари, атоқли кишиларнинг ким эканлиги тўғрисидаги маълумотлар билан бойитилади.

Бу хусусиятлар, кейинги тадқиқотлар учун асосий манба вазифасини ўтайди.

Шунингдек, шарқда амалга оширилган монографик тадқиқотларда, айнан бир алломанинг барча асарлари рўйхати (топилган ва топилмаганлари алоҳида рўйхати қилинади) мазкур асарларнинг қўлёзма нусхалари қаерда ва қайси

инвентарь рақамда сақланиши ҳақида маълумотлар берилади. Бу монографик тадқиқотлар ҳам янги илмий изланишларга, хусусан, манбашунослик соҳасидаги тадқиқотларга катта сабаб бўлади.

Ўзбекистонда шарқ алломаларининг ҳаёти ва уларнинг илмий меросига бўлган қизиқиш ҳамда эътибор мамлакатимиз мустақилликка эришган даврдан бошланган, буни айниқса мустақиллигимизнинг дастлабки йил номларига атоқли алломаларимизнинг номи берилгани билан боғлаш мумкин. Бу йилларда алломалар номи билан кўплаб илмий ва бадиий нашрлар, илмий изланишлар, таржималар амалга оширилган. Қолаверса, айрим кутубхоналар, музейлар, мактаблар ва кўчаларга алломаларнинг номлари ҳам берилгани, алломаларга бўлган ҳурмат ва эътибор белгисидир. Алломаларнинг ҳаёт йўли, бой илмий ва маънавий меросини тадқиқ қилиш, алломалар ижтимоий-ахлоқий дунёқарашини кенг жамоатчиликка ўртасида кенг тарғиб қилиш, униб-ўсиб келаётган ёш авлодни Ватанга муҳаббат, миллий ва умуминсоний қадриятларга ҳурмат руҳида тарбиялаш мақсадида алломалар юбилей саналарини нишонлаш тўғрисидаги Президент ва ҳукумат қарорлари имзоланмоқда. Мазкур қарорлар ижросини таъминлаш натижасида илм-фан соҳаси учун манбашунос, файласуф, адабиётшунос, тилшунос, тарихшунос каби олимларимизнинг янги илмий тадқиқот ишлари, илмий изланишлари, монографик тадқиқотлари яратилмоқда ва илмий истифода қилинмоқда.

Мамлакатимизда бу каби салмоқли ва фойдали ишларни яратилишида Ўзбекистон Ислом цивилизацияси маркази, Имом Бухорий, Имом Термизий, Имом Мотуридий халқаро илмий-тадқиқот марказларининг фаолияти муҳим аҳамият касб этмоқда.

Ушбу ташкилотлар фондларида кўплаб қадимги қўлёзма асарлар, тошбосмалар, шарҳлар ва таржималар сақланмоқда ҳамда ўз тадқиқотчиларини кутмоқда. Шунингдек, бу марказлар томонидан халқаро ва республика миқёсида ўтказилаётган анжуманлар, маҳорат дарслари, давра суҳбатлари ҳамда нашр қилинаётган монографиялар, таржималар, рисоалар, илмий мақолалар шарқ алломаларининг илмий меросини янада кенгроқ ўрганишда ва уларни кенг омма учун тарғиб масалаларига қаратилган.

Юқоридагилардан келиб чиққан ҳолда, илм-фанда муносиб ўринга эга, арабларга ўз она тилини мукаммал ўргатган, яъни араб тили грамматикасини тузиб берган, Маҳмуд Замахшарийнинг дунёда машҳур бўлган асари “Рабиъ ул-аброр” асарини ва қўлёзмаларини ўрганилиши ҳақида баъзи мулоҳазаларни келтирамиз.

Маҳмуд Замахшарийнинг “Рабиъ ул-аброр” (“Яхшилар баҳори”) асари жамиятдаги турли-туман масалаларга бағишлаб қомусий асардир. Унда кўплаб илм-маърифатга оид фикрлар жамланган. Бу асарнинг ўзига хос хусусияти шундаки асарда нафақат Маҳмуд Замахшарийга тегишли, қолаверса, араб, форс, ҳинд ва туркий халқларнинг турли олимлари, донишмандлари ва маърифатли ҳукмдорларидан иқтибослар келтирилган [2].

Маҳмуд Замахшарийнинг “Рабиъ ал-аброр” асари ҳақидаги дастлабки илмий кузатувлар XX асрнинг иккинчи ярмидан бошлаб амалга оширила бошланган.

1964 йилда Кембрижнинг Гиртон коллежида ироқлик олим Баҳийжа Боқир Ал-Ҳусний “Маҳмуд Замахшарий таржимаи ҳоли ва “Рабиъ ал-аброр” асари бир қисмининг танқидий матни” мавзусида PhD диссертациясини ёқлаган [3, 396]. Мазкур тадқиқот 3 боб 17 бўлимдан иборат бўлиб, 3-боби “Рабиъ ал-аброр” асарига бағишланади. Тадқиқотда Маҳмуд Замахшарий ҳаёти ва унинг асарлари ҳақида маълумотлар берилади ҳамда “Рабиъ ул-аброр”нинг 98 бобидан фақат 1-бобининг танқидий матни амалга оширилган. Тадқиқотда асарнинг 49 та кўлёзмаси ҳақида батафсил, шунингдек, асарнинг мухтасар нусхалари ҳақида ҳам атрофлича маълумот берилади. Бу тадқиқотни “Рабиъ ул-аброр” устида илмий изланиш олиб боришни режалаштирган тадқиқотчилар учун жуда муҳим тадқиқот сифатида таъкидлаш лозим.

Кейинги йилларда Туркияда ҳам “Рабиъ ал-аброр” асари бўйича айрим тадқиқотлар юзага келди. 2015 йили Ҳусайин Саманжи “*Ez-Zemahşeri'nin hayatı ve arap edebiyatı alanındaki çalışmaları*” (“Аз-Замахшарийнинг ҳаёти ва араб адабиёти соҳасига оид асарлари”) [4, 89] номли магистрлик ишини ёзди. Бу ишда Маҳмуд Замахшарийнинг адаб илми соҳасидаги хизматлари ва “Рабиъ ал-аброр” асарининг ёзилиш мақсади, асарда фойдаланилган манбалари ҳақида маълумот келтирилади.

2017 йилда яна бир турк олими Ҳасан Ерказан “*Zemahşeri'nin eserlerinde bulunan hadîslerin kaynakları*” (“Замахшарийнинг ҳадис манбалари асосида ёзилган асарлари”) [5, 273-310] номли мақоласида “Рабиъ ал-аброр” асарида келтирилган ҳадисларга батафсил тўхталиб ўтади. Зеро асарда жуда кўплаб ҳадислардан фойдаланилган.

“Рабиъ ал-аброр” асари бўйича араб оламида ҳам айрим илмий изланишлар олиб борилган. Жумладан, Ал-Саид Муҳаммад ал-Хусайний ал-Шерозий 2000 йилда “*تذكرة الأخبار في تلخيص ربيع الأبرار*” “Тазкиратал-ахбор фий талхийс Рабиъ ал-аброр” китобини нашрдан чиқарган [6, 257]. Бу китоб “Рабиъ ал-аброр”нинг қисқача мазмуни бўлиб, унда Муҳаммад пайғамбар (с.а.в) ҳадисларидан намуналар келтирилади.

Бундан ташқари мисрлик профессор Муҳаммад Усамаъ Ҳасаннинг *منهج الزمخشري في كتاب ربيع الأبرار* “Рабиъ ал-аброр” китобида Замахшарийнинг ёндашуви” [7, 216] номли мақоласи эълон қилинган. Ушбу мақолада асар услуби, унинг ёзилиш мақсади тўғрисида баъзи маълумотлар берилади.

“Рабиъ ал-аброр” асарининг бир нечта замонавий нашрлари ҳам мавжуд. Асарнинг замонавий нашрини биринчилардан бўлиб ироқлик профессор Салим ал-Нуъаймий 1976-1982 йиллар оралиғида асарнинг 4 жилдли [8, 1-4] нашрини, 1992 йил Байрутда ливанлик олим Абдуламир Муҳанна асарни 5 жилдли [9, 1-5] нашрини, 1992 йили Қоҳирада ҳам Абдулмажид Диаб Рамазон Абдул Тавоб шарҳи билан асарнинг яна бир нашрини [10], 2006 йили Байрутда яна бир олим Торик Фатҳий ал-Саид томонидан “Рабиъ ал-аброр” асарини қайта нашрини [11, 1-2], 2008 йили Абдулмажид Диаб Қоҳирада Ҳусайин Нассор шарҳи билан асарнинг кейинги нашрини [12] ҳамда “Рабиъ ал-аброр” асарининг бугунга қадар яратилган сўнгги замонавий нашри 2020 йилда Қоҳирада Абдуллоҳ Абдусамий [13, 1-2] томонидан нашр қилинган. Мазкур нашр “Рабиъ ал-аброр ва фусус ал-

ахбор фи ал-мухозарот” деб номланади. Бу нашр асарни барча бобларини ўзида жамлаган ва битта катта жилдда нашр қилинган.

Замонавий нашрлар барчасининг кириш қисмида Маҳмуд Замахшарийнинг ҳаёт йўли, оиласи, диний эътиқоди, туғилган юрти, илмий сафарлари, устоз ва шогирдлари тўғрисидаги маълумотлар билан бошланади. Шундан сўнг асосий қисм асарнинг матни келади. “Рабиъ ал-аброр” асари ҳақидаги тадқиқотларнинг аксариятида Маҳмуд Замахшарий илмий меросига оид маълумотлар қисқа таништирув характерида берилган.

Ўзбекистонда ҳам асар билан боғлиқ айрим мақолалар ёзилган. Тадқиқотчи Баҳодир Пирмухамедовнинг [14, 71-72] илмий мақоласини асар бўйича дастлабки ўзбек тилидаги маълумот сифатида эътироф этиш мумкин.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

1. <https://lex.uz/docs/5854226>
2. To‘raev L. A. O. G. L., Nizomova N. Q. SHARQ ALLOMALARINING DUNYOQARASHIDA TA’LIM-TARBIYA MASALASI //International scientific journal of Biruni. – 2023. – T. 2. – №. 1. – С. 16-20.
3. Bahijah Baqir, Biography of al-Zamakhshari with a critical edition of a part of Rabi al-Abrar. Ph.D. thesis, Cambridge. 1964.
4. Hüseyin Samancı. Ez-Zemaḥşerî’nin hayatı ve arap edebiyatı alanındaki çalışmaları. Yüksek lisans tezi. Konya 2015.
5. Hasan Yerkazan. AMASYA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ. ISSN: 2147-7256. Sayı/Issue: 8. Amasya 2017
6. السيد محمد الحسيني الشيرازي. تذكرة الأخبار في تلخيص ربيع الأبرار. 1420-2000هـ.
7. منهج الزمخشري في كتاب ربيع الأبرار. مصر. 2013. محمد، أسماء حسن
8. ربيع الأبرار ونصوص الأخبار 1-4.. تصنيف الإمام محمد بن عمر الزمخشري. تحقيق سليم النعيمي. بغداد 1976-1982م -1428-1432هـ
9. ربيع الأبرار ونصوص الأخبار 1-5. تأليف أبو القاسم محمد بن عمر الزمخشري. تحقيق عبد الأمير مهنا. بيروت 1992م — 1412هـ
10. ربيع الأبرار وفصوص الأخبار. تأليف أبو القاسم محمد بن عمر الزمخشري. تحقيق و دراسة عبد المجيد دياب ؛ مراجعة رمضان عبد التواب. القاهرة 1992م — 1412هـ
11. ربيع الأبرار وفصوص الأخبار في المحاضرات 1-2. أبي القاسم جار الله محمود بن عمر/الزمخشري. تحقيق طارق فتحي السيد. بيروت 2006م — 1426هـ
12. ربيع الأبرار وفصوص الأخبار. تأليف أبو القاسم محمد بن عمر الزمخشري. تحقيق عبد المجيد دياب ؛ مراجعة حسين نصار. القاهرة 2008م — 1428هـ
13. ربيع الأبرار وفصوص الأخبار في المحاضرات 1-2. تأليف أبو القاسم محمد بن عمر الزمخشري. تحقيق عبد الله عبد السميع. القاهرة 2020م — 1440هـ
14. Б.Пирмухамедов. “Маҳмуд Замахшарийнинг “Рабиъ ал-аброр” асари ва унинг қўлёзма нусхалари”. Имом ал-Бухорий сабоқлари журнали. 2002 йил №1.71-72 бет.
15. Тораев Л. Роль нравственных ценностей в духовном наследии Махмуда Замахшари //Востоковедения. – 2018. – Т. 3. – №. 3. – С. 134-138.

MUNDARIJA

<i>I. SHARQ ALLOMALARI YOZMA MEROSINI TADQIQ ETISH: XORIJIY TAJRIBA, ISTIQBOLLI IZLANISHLAR VA MUAMMOLAR</i>		
QODIROV M.	SHARQ QO'LYOZMALARIDA ARASTU ASARLARINING TALQINI	6
MASHARIPOVA G.	XORAZM MA'MUN AKADEMIYASI ALLOMALARI TADQIQOT MANBALARINING ASOSIY YO'NALISHLARI VA ULARNING TARIXIY-FALSAFIY TAHLILI	13
АГЗАМХОДЖАЕВА Ш.	ИСТОРИЧЕСКИЕ ИСТОЧНИКИ О ФИЛОСОФСКОМ МИРОВОЗЗРЕНИИ О ЖИЗНИ И ТВОРЧЕСТВЕ АЛИШЕРА НАВОИ, СОДЕРЖАЩИЕСЯ В ЕГО СОБСТВЕННЫХ ПРОИЗВЕДЕНИЯХ	19
SAYDALIYEVA N.	ABU NASR FAROBIIY HAQIDA — ARAB, FORS VA TURK OLIMLARI ASARLARINING TAHLILI	25
SULAYMONOV J.	ABU ZAYD ABDURAHMON IBN XALDUNNING “MUQADDIMA” ASARIDA IJTIMOIIY FALSAFIY G'OYALAR TAHLILI	31
IKRAMOVA I.	IBN RUSHDNING “FASL AL-MAQĀL FIYMA BAYNA AL-HIKMATI VA ASH-SHARI'ATI MIN AL-ITTISAL” ASARIDAGI ONTOLOGIK VA GNOSEOLOGIK G'OYALARNING GERMENEVTIK TAHLIL	37
ТҶҲАЕВ Л.	МАҲМУД ЗАМАХШАРИЙ ИЛМИЙ МЕРОСИНИ ТАДҚИҚ ЭТИШИ МАСАЛАСИ “РАБИЪ УЛ-АБРОР” АСАРИ МИСОЛИДА	43
JAMAHMATOV K.	SULTON VALAD VA BURHONIDDIN TERMIZIY ASARLARINING QIYOSIY ANALIZI	48
NISHONOV S.	MAMLUKATIMIZDA TA'LIM VA TARBIYA PARADIGMASI ASPEKTIDA SHARQ ALLOMALARI MEROSINING DOLZARB MASALALARI	54
KARIMOV N.	HAKIM TERMIZIYNING ISLOM ILMLARI RIVOJIGA QO'SHGAN HISSASI	59
TOG'AYEV N.	IMOM AL-BUXORIY HADISLARIDA ILM O'RGANISH MASALALARI XUSUSIDA	64
ABDUVAXOBOVA G.	NASIRIDDIN TUSIYNING VAQT HAQIDAGI QARASHLARI	68
SHAVKATOV SH.	MUHAMMAD RIZO OGHIYNING "QASIDAI NASIHAT" ASARIDA IJTIMOIIY-FALSAFIY G'OYALAR VA ULARNING GERMENEVTIK TAHLILI	72
ХОЛБОЕВА Р.	УМАР АЛ-ЧАФМИНИЙ ВА АХМАД АЛ-ФАРФОНИЙ ФАЛСАФИЙ-КОСМОЛОГИК ҚАРАШЛАРИДАГИ БОҒЛИҚЛИК	76
MARDONOVA M.	RUMIY ILMIY FAOLIYATIDA INSON RUHIY TABIATI HAQIDAGI QARASHLARNING IRFONIIY TAHLILI	81
XALILOV A.	ABULQOSIM FIRDAVSIYNING “SHOHNOMA” ASARIDA ONTOLOGIK VA GNOSEOLOGIK QARASHLAR TAVSIFI	84
DILMURODOV E.	“IRFON” ASARIDA INSON MUAMMOLARINING FALSAFIY VA GERMENEVTIK QARASHLARI	89
SAFAROV M.	ABU ABDULLOH XORAZMIYNING “MIFTAH UL-ULUM” ASARIDA FANLAR TASNIFI	95
SHOMUQIMOV L.	I. GASPRINSKIYNING IJTIMOIIY TARAQQIYOTNING INTEGRAL MODELINING FALSAFIY TAHLILI	101
MAMADALIYEV A.	FARIDUDDIN ATTOR HAYOTI VA FALSAFIY — ADABIY MEROSI	106
ESONALIYEVA G.	SHARQ ALLOMALARI YOZMA MEROSINING JAHON SIVILIZATSIYA JARAYONLARIGA QO'SHGAN HISSASI	111
TURSUNOV R.	FUZULIYGA IZDOSHLIK (NABIXON CHUSTIYNING TATABBU' VA TAXMISI MISOLIDA)	114
TOJIBOYEV M.	ALIXONTO'RA SOG'UNIY – ALLOMA VA DAVLAT ARBOBI	117
BANNAYEV A.	MAHMUD ZAMAXSHARIYNING HAYOTI VA IJODI HAMDA “ATVOQ UZ-ZAHAB” ASARI	121

**SHARQ ALLOMALARI YOZMA MEROSINING ILMIY, FALSAFIY, MA'NAVIY
TAFAKKURDAGI O'RNI.** Ilmiy maqolalar to'plami. Toshkent:TDSHU. 2025. 400 b.

Mas'ul muharrir:
PhD, dotsent **J.B. Sulaymonov**

Nashrga tayyorlovchi:
PhD. **L.A. To'rayev**

Taqrizchilar:
falsafa fanlari doktori, professor **E.M. Izzetova**
falsafa fanlari doktori, professor **J.S.Ramatov**

Toshkent davlat sharqshunoslik Universitet Kengashi
tomonidan nashrga tavsiya etilgan
(2025-yilning 3-mayda bo'lib o'tgan 9-sonli majlis qarori).

Nashrga ruxsat berilgan 20.05.2025.
Toshkent davlat sharqshunoslik
universiteti mini-nashriyotida chop etilgan.
Toshkent, Amir Temur ko'chasi, 20.

© Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti, 2025.